

JULIUSZ TWARÓG

Przyczynek do zagadnienia buka

Некоторые проблемы бука в Бескидах

Contribution to the problem of beech in the Beskidy Mts.

W artykule pt. „Skąd pochodzą „świerki istebniańskie” nadleśnictwa Rycerka” („Sylwan” 1971, nr 4), powołując się na pracę Kaweckiego (4), umieściłem zdanie sugerujące, że w Beskidzie Żywieckim w latach 1830—1870 był wielki popyt na drewno bukowe. Pierwotne lasy miały być wówczas przerzedzane przez wyrąb buków, których drewno służyło do wypalania węgla drzewnego dla hut i kuźnic.

Po oddaniu opracowania do druku odnalazłem w archiwalnym piśmiennictwie następujące wiadomości.

Huta w Węgierskiej Górcie, wybudowana w latach 1837—1840, główny odbiorca drewna opałowego z lasów Żywiecczyzny, około 1850 r. zużywała rocznie średnio 16 tys. sągów (Klafter) surowca do wypalania węgla drzewnego, z czego tylko około 5 tys. sągów drewna bukowego, a pozostałą ilość, czyli prawie 70% z drewna iglastego, głównie świerkowego (1).

Huta w Suchej przy rocznym zapotrzebowaniu 7—8 tys. sągów drewna opałowego zużywała około 1855 r. zaledwie 400—500 sągów surowca twardego (2).

Według Radwana (7) węgiel z drewna gatunków iglastych w przeszłości bardziej ceniono niż węgiel z drewna dębowego czy bukowego, gdyż proces wytopu przy użyciu przebiegał stopniowo i równomiernie (7).

W świetle powyższych danych należy stwierdzić, że w dziejach lasów Żywiecczyzny drewno bukowe nie było nigdy bardziej poszukiwane niż drewno gatunków iglastych, a naturalne drzewostany mieszane nie były zniekształcane w swym składzie gatunkowym wskutek wyrębu buków.

Znane są natomiast opisy płaźdowniczego wyrębu drzew iglastych a pozostawiania na pniu mało przydatnych buków (3).

Wzrost zużycia drewna bukowego przez lokalny przemysł nastąpił nieco później, wskutek konieczności wykorzystania tego surowca pozyskiwanego na coraz liczniejszych zrębach zupełnych, gdy tymczasem drewno gatunków iglastych było już zbyt cenne, by używać go w większej ilości na opał.

Sugestie o dawnej wielkiej koniunkturze dla drewna bukowego zaczerpnął Kaweccki z pracy Liśta (5), który krótko scharakteryzował przeszłość lasów Beskidu Śląskiego na podstawie wiadomości zdobytych w nadleśnictwie Stare Hamry, położonym w masywie Łysej Góry, około

30 km na południowy zachód od Cieszyna. Warunki przyrodnicze i ekonomiczne mogły tam być odmienne niż w Beskidzie Żywieckim.

Sformułowane poprzednio stwierdzenie pozwala sądzić, że ubogi w buka świerkowo-jodłowy skład gatunkowy starodrzewi, zajmujących na przełomie wieków XIX i XX jeszcze znaczne powierzchnie w rejonie Soli i Zwardonia, a także w innych okolicach Beskidu Żywieckiego, był zjawiskiem naturalnym, a nie wynikiem ludzkiej gospodarki.

Obfite występowanie drzew iglastych w niższych położeniach regła dolnego można tłumaczyć znanym faktem unikania przez buka gleb ciężkich, nieprzewodnych, odgórnie oglejonych, wytworzonych z mało zasobnych w węglan wapnia łupków ilastych.

Prawdopodobnie ważną rolę odgrywa też zjawisko inwersji temperatury, które dopiero niedawno stało się przedmiotem szczegółowych badań klimatologów (6) i jest dotąd niedoceniane przy rejonizacji klimatycznej lasów górskich.

Oparte na materiałach archiwalnych badania nad składem gatunkowym pierwotnych lasów w Beskidach i jego zależnością od siedliska są w toku.

LITERATURA

1. Beschreibung der am 9 und 10 September gehaltenen Excursionen der in Saybusch versammelten west-galizischen Forstwirthe nach Górká und Krzyżowa — „Jahres Schrift des westgalizischen Forst-Vereins”. 1852, H. 2.
2. Beschreibung des Eisenwerkes zu Sucha — „Jahres Schrift des westgalizischen Forst-Vereins”. 1855, H. 5.
3. Die Excursion der 13 General-Versammlung des westgalizischen Forst-Vereins zu Saybusch am 5 September 1865. — „Jahres Schrift des westgalizischen Forst-Vereins”. 1866, H. 13.
4. Kawecki W. — Lasy Żywiecczyzny, ich terażniejszość i przeszłość. P. A. U. Prace rol.-leś. nr 35. Kraków 1939.
5. List J. — Über naturgemäße Verjüngung der Beskyden-Urwälder. Teschen (Cieszyn) 1905.
6. Obrębska-Starkłowa B. — Stosunki mikroklimatyczne na pograniczu pięter leśnych i pól uprawnych w Gorcach. Zeszyty nauk. UJ. 214. Prace geograficzne 23.1969.
7. Radwan M. — Rudy, kuźnice i huty żelaza w Polsce. Wyd. Naukowo-Techniczne. Warszawa 1963.

Краткое содержание

Видовой состав естественных лесов Бескида Живецкого, до введения чистых еловых насаждений, не был деформирован хищнической вырубкой бука для сталелитейной промышленности. Местные заводы в половине XIX века использовали значительно больше хвойной древесины, чем буковой. Елово — пихтавые насаждения с малым участием бука, широко распространенные в нижних частях Бескида Живецкого, еще в начале XX века имели естественный характер.

Summary

The species composition of primeval forests of Beskid Żywiecki, preceding to the period of the introduction of pure stands of spruce, was not deformed by a plundering cutting of beech for metallurgy needs. Local steel mills in mid-XIXth century consumed by far more coniferous wood than beech one. Spruce-fir stands with a low proportion of beech, quite common in lower situations of the Beskid Żywiecki, still at the beginning of XXth century were of natural character.